

N:o 39.

Af herr **C. Falk**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till föreskrifter i syfte att vid verkställande af frihetsstraff tillämpa s. k. vilkorlig frigifning.*

Vid fjolårets riksdag yrkades i motion N:o 97 inom Andra Kammaren, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana föreskrifter om verkställande af frihetsstraff, att den, som dömts till längre frihetsstraff, måtte, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i flere utländska lagar vore stadgadt, efter att hafva undergått större delen af straffet i straffanstalt, kunna få aftjena återstoden af straffet genom så kallad vilkorlig frigifning.

Till stöd för detta yrkande anförde motionären följande:

»Genom lagen den 29 Juli 1892 angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum, har en väsentlig förbättring kommit vårt straffsystem till del. Utan tvifvel skall den omständighet, att för framtiden så många jemväl bland dem, som dömts till längre frihetsstraff, icke alls utsättas för gemensamhetsfängelsets besmittelse och följaktligen ej heller vid återvunnen frihet i sin bestraffning hafva en särskild anledning att uppsöka eller uppsökas af före detta kamrater i straffanstalten, komma att utöfva ett gynsamt inflytande på återfallsprocenten. Med fullt erkännande häraf lär väl dock ingen, som närmare öfvertänkt detta ämne, vilja bestrida, att lagstiftaren fortfarande hos oss alltför litet åtgjort för att förekomma återfall i brott, samt att de erkännansvärda bemödanden i denna rigtning, hvilka fått sitt uttryck

i de privata fångvårdsföreningarna, under sakernas nuvarande ordning alltför ofta blifva fåfänga, just emedan de sakna nödigt stöd i lagstiftningen.

Med hänsyn härtill har jag trott, att Riksdagen, hvars initiativ man har att tacka för tillkomsten af 1892 års lag, äfven borde känna sig manad att påyrka fortsatta reformer i samma riktning.

Allmänt känt är, att en bland de vanligaste anledningarna till återfall i brott är den frigifnes oförmåga att efter utståndet frihetsstraff åter finna sig till rätta i det borgerliga samhället samt att i öfverensstämmelse härmed de första åren efter strafftidens slut för honom äro de mest kritiska. »Samhällets ordentliga element sky honom», säger en ansedd och sakkunnig författare — K. Krohne: Lehrbuch der Gefängnisskunde, — »ingen vill upptaga honom, gifva honom arbete eller arbeta i hans sällskap. Fångvårdsföreningarnas redligaste bemödanden stranda på dessa svårigheter. I följd häraf förfaller den frigifne till arbetslöshet, ett kringstrykande lefnadssätt och nöd; utstött ur samhällets ordentliga kretsar, söker han ett hem i förbrytareverlden, som mottager honom med öppna armar.»

Mot dessa vådor har man i nyare utländska strafflagar, efter hvad det vill synas med framgång sökt ett korrektiv i *den vilkorliga frigifningen*. I stället för att efter utståndet straff handlost kasta den straffade ut i samhället utan hänsyn till de svårigheter, hvilka der möta honom just på grund af det undergångna straffet, har man stadgat, att, sedan brottslingen i straffanstalten undergått större delen af det honom ådömda frihetsstraffet samt dervid iakttagit ett tillfredsställande uppförande, må han frigifvas på — försök och med risk att, derest han missbrukar sin frihet, blifva återförd till straffanstalten för att der aftjena den del af strafftiden, som vid hans lösgifvande återstod.

Äfven frånsedt denna risk är dock den vilkorligt frigifne icke en fri man. Hans frihet är tvärt om inskränkt på flere sätt, i syfte att hans uppförande må kunna noggrant öfvervakas, att han sjelf må ständigt känna den fara han löper, om han icke iakttager de honom gifna föreskrifterna, samt att den enskilda hjälpsamheten må med större förtroende och utsigt till framgång kunna taga sig af honom. Han är med ett ord fortfarande en till frihetsstraff hemfallen brottsling, ehuru han erhållit rätt att aftjena en del af sitt straff under en mildare form, som för honom underlättar möjligheten att återupptagas i samhället.

Väl är att märka, att de handlingar, genom hvilka den vilkorligt frigifne kan förverka sin rätt att vistas på fri fot, icke äro egentligen brottsliga gerningar — begår han brott, blifver han därför lagförd på

vanligt sätt och får särskildt aftjena straffet för detta och derjemte aftjena den återstående delen af det äldre straffet — utan endast handlingar, som antyda, att han icke förstår att begagna sin frihet. Sålunda kan han återföras till straffanstalten, om han för ett supigt och oordnadtt lefverne, umgås med illa beryktade personer eller med ett ord visar sig vara på väg att förfalla till ett lif, som måste leda till brottslighet.

Den vilkorliga frigifningen lär först hafva tillämpats i Australien å de dit från England deporterade brottslingar. Men äfven sedan deportationsstraffet upphäfts, har *England* bibehållit denna straffform, som sedermera upptogs såsom sista länken i det kända irländska progressivsystemet och som utgör nästan den enda del af detta system, hvilken inför en längre tids erfarenhet stått provvet. Efter *England* lär *Oldenburg* först hafva infört vilkorlig frigifning, derefter *Sachsen* 1862, *Serbien* 1869 samt åtskilliga kantoner i *Schweiz*. Sedermera har exemplet följts af bland andra *Tyska riket*, strafflagen af den 15 maj 1871, *Danmark*, förordningen af den 13 februari 1873, *Ungern*, strafflagen af den 27 maj 1878, *Holland*, strafflagen af den 3 mars 1881, *Frankrike*, lagen af den 14 augusti 1885 samt *Belgien*, lagen af den 31 maj 1888. Senast slutligen — så vidt jag har mig bekant — har detta institut upptagits i den för *Finland* den 19 december 1889 utfärdade förordningen om verkställighet af straff, äfvensom i *Italiens* nya strafflag af samma år.

Så vidt jag kunnat utröna, har omdömet om de resultat, hvilka vunnits genom den vilkorliga frigifningen, allestädes varit gynnsamt, och de anmärkningar, som förekommit, hafva gällt icke sjelfva principen utan endast sättet för dess tillämpning i vissa länders lagstiftning. Såsom ett afsevärdt uttryck för detta erfarenhetens vittnesbörd må här erinras om att *den internationella fångvårdskongressen i Stockholm* år 1878 med mycken styrka uttalade sig för den vilkorliga frigifningen såsom hvarken stridande mot straffrättens principer eller på något sätt minskande domens betydelse samt för öfrigt erbjudande fördelar för så väl samhället som de dömde.

Nuvarande chefen för svenska fångvården har äfven i ett år 1890 till Kongl. Maj:t ingifvet memorial — återgifvet i Holms Juridiska Arkiv, afd. II, år 1889 — uttalat sig för den vilkorliga frigifningen. I detta memorial framhålles för öfrigt äfven en synpunkt, som vid frågans bedömande icke får lemnas ur sigte, nemligen den vilkorliga frigifningens företräde framför benådningen. Jag tillåter mig, särskildt med hänsyn härtill, att här återgifva en del af den i memorialet förekommande motiveringen.

»Knappast torde jag», säger chefen för fångvården, »behöfva påpeka den vigtiga skilnad, som förefinnes mellan vilkorlig frigifning och vanlig benådning. Den senare kan icke gerna oftare användas utan att menligt inverka på fångpersonalen och på samma gång skada domstolarnes auktoritet; denna senare lemnas deremot af den förra fullkomligt oberörd. Det straffmått som ådömts, blir genom mellankommen benådning upphäfdt; den vilkorliga frigifningen erkänner deremot fortfarande det ådömda straffmättets befogenhet, om den än medgifver fången en möjlighet att under en mildare form få aftjena någon del deraf eller ock uppskjuta denna dels utkräfvande. Likasom lagstiftaren nöjer sig med att bestämma ett minimum och ett maximum, derinom lagskiparen vid bestämmandet af straffen för åtalade förbrytelser eger, efter egen uppfattning af det för hvarje särskildt fall tillbörliga straffmättet, lämpa domen, må det ju ock medgifvas straffverkställaren att, inom de af lagskiparen bestämda gränser, med hänsyn till den straffade personens beskaffenhet, med eller utan mildring tillämpa straffet. Detta är jemväl efter den vilkorliga frigifningen hotfullt öfverhängande, under det deremot benådningen helt och hållet upphäfver det. I *Braunschweig*, *Hessen-Darmstadt*, *Baden*, *Österrike* och äfven i *Sachsen* medgifves dock den vilkorliga frigifningen under form af benådning. En sådan vilkorlig benådning förekommer ock af gammalt här i *Sverige*, i sådana fall då Eders Kongl. Maj:t af nåd återgifver listidsfångar friheten med föreskrift, att om de begå brott, som störer allmänna säkerheten, de skola fortsätta dem ådömdt listidsstraffarbete, dertill de ock, sedan domstol i det nya målet ransakat och dömt, i sammanhang härmed förklaras skyldige. Att ikläda den vilkorliga frigifningen denna tunga form, kan dock icke vara lämpligt. Den torde böra, för att ej förlora sin rätta karakter af en straffverkställighets- eller fångvårdsåtgärd, hållas fullkomligt inom de administrativa myndigheternas rämärken. Efter af fången biträdt, af direktören eller någon annan bland fängelsetjenstemännen framlagdt förslag, deröfver samtliga desse afgifva yttrande, torde detsamma, till- eller afstyrkt af fångvårdsstyrelsen, böra ingå till Eders Kongl. Maj:t, som beviljar eller afslår detsamma; och lär en i sagda ordning vilkorligt frigifven böra, der han utan att hafva begått nytt brott, befinnes illa motsvara de förväntningar, på grund af hvilka han frigifvits, efter underdånig anmälan af polismyndighet, af Eders Kongl. Maj:t, så vida pröfningen af saken dertill föranleder, genast kunna åläggas straffets fortsättande. Så skall tvifvelsutan säkrast bevaras metodens karakter af en medgifven pröfningstid och undvikas den farliga förblandningen med benådning.»

De bestämmelser rörande den vilkorliga frigifningen, hvilka upptagits i den ofvan citerade finska lagen af år 1889 förekomma i dess 2 kapitel 13, 14, 15, 16, 17 och 18 §§, hvilka äro af följande lydelse:

»§ 13.

Har den, som blifvit dömd till frihetsstraff i tre år eller derutöver, utstått tre fjerdedelar deraf, eller, om han blifvit dömd till tukthus på lifstid, minst tolf år af strafftiden, och derunder förhållit sig så, att ett ostraffligt lefverne kan med sannolikhet väntas af honom, och finnes visshet, att han efter frigifning har ärlig försörjning, må han med eget begifvande hos kejsaren och storfursten af direktionen för straffanstalten föreslås att varda vilkorligen frigifven. Till sin hemställan derom foge direktionen nödig utredning om fången samt insände sin hemställan till fångvårdsstyrelsen, hvilken bör öfverlemna ärendet med eget utlåtande till senaten, hvars justitiedepartement det tillkommer att i saken förordna.

§ 14.

Förordnar senaten, att fånge skall vilkorligen frigifvas, tillställe straffanstaltens föreståndare honom för hans återstående strafftid ett fripass, hvori fången bör föreläggas:

1:o) Att med passet genast begifva sig till utsatt försörjningsort.

2:o) Att inom två dygn efter ankomsten dit, och sedan en gång i hvarje månad, till påteckning uppvisa passet på landet hos länsmanen och i stad hos borgmästaren, eller, der poliskammare finnes, hos polismästaren.

3:o) Att under sin återstående strafftid, som bör utsättas i fripasset, föra ett stilla och ostraffligt lefverne samt undvika sällskap af illa beryktade personer, som ej äro hans nära anhörige; äfvensom

4:o) Att, då han ombyter vistelseort, hvilket ej får ske utan viktigare anledning, för påteckning uppvisa passet hos förenämnda polismyndighet i den ort, der han vistats, samt sedan å den ort, dit han begifver sig, så väl vid ankomsten som ock derefter en gång i hvarje månad;

allt vid äfventyr, att, om något häraf åsidosättes, den vilkorliga friheten är förverkad.

§ 15.

Anser polismyndighet den, som frigifvits på vilkor, hafva annorlunda än genom nytt brott förverkat den vilkorliga friheten, inberätte saken med alla dess omständigheter till kejsaren och storfursten, hvar efter senatens justitiedepartement eger efter pröfning afgöra, om den frigifne må hafva förverkat den vilkorliga friheten, eller ej. Emellertid må polismyndigheten taga den frigifne i fängsligt förvar, om synnerliga skäl dertill äro. Har han föröfvat nytt brott, ankommer å den domstol, som dömer deröfver, att tillika bestämma, om han må hafva derigenom förverkat den vilkorliga friheten eller icke.

§ 16.

Förklaras den, hvilken åtnjutit vilkorlig frihet, hafva förverkat den, skall han åter insättas i straffanstalt för att undergå det straff, som återstod, då han frigafs.

§ 17.

Har fånge blifvit vilkorligen frigifven och icke förverkat den vilkorliga friheten, skall han anses hafva till fullo utstått det ådömda frihetsstraffet, när tiden därför gått till ända.

§ 18.

När fånge på vilkor frigifves från straffanstalt, skola tillika med fripasset hans penningar och öfriga tillhörigheter åt honom öfverlemnas. Öfverstiga penningarna det belopp, som pröfvas åtgå under färden till fångens hem- eller försörjningsort och hans vistelse der under första tiden, skall återstoden af penningarna oförtöfvadt sändas, i fall hans hem- eller försörjningsort är på landet, till kommunalstyrelsen derstädes, men i annat fall till vederbörande magistrat, för att der efter hand honom tillhandahållas.»

Jag har ansett mig böra återgifva dessa bestämmelser in extenso, enär de synas mig dels vara af särskildt intresse såsom hemtade från

ett land, hvars lagstiftning har den närmaste frändskap med vår egen, dels ock lemna en ganska fullständig och typisk bild af det ifrågasatta institutet, sådant det af den moderna lagstiftningen utbildats. Detaljbestämmelserna i olika länder förete naturligtvis åtskilliga skiljaktigheter. De viktigaste olikheterna förekomma i fråga om längden af de frihetsstraff, med hvilka vilkorlig frigifning bör medgifvas, samt den del af strafftiden, som måste inom straffanstalt aftjenas. I England, der vilkorlig frigifning blott förekommer vid »penal servitude», motsvarande vårt straffarbete och hvars minimum af fem år, medgifves vilkorlig frigifning för män intill $\frac{1}{4}$ af strafftiden och för kvinnor intill $\frac{1}{3}$ deraf. Enligt den franska lagen åter kunna alla, som äro dömda till en eller flere frihetsstraff, vilkorligt frigifvas efter tre månaders fängelse, om straffet är kortare än sex månader, men eljest efter att hafva uttjent hälften af straffet i straffanstalt. Längre tid fordras dock för recidivister. Enligt den ungerska lagen fordras för tillämpning af den vilkorliga frigifningen, att domen lyder å straffarbete under minst tre år eller annat frihetsstraff på mer än ett år samt att $\frac{3}{4}$ af tiden tillbragts i straffanstalt. För lifstidsfångar fordras minst 15 års vistelse i dylik anstalt. I Tyskland fordras fängelse- eller tukthusstraff på mer än ett år samt aftjenande af $\frac{2}{3}$ af den ådömda strafftiden. I Belgien slutligen kan vilkorlig frigifning medgifvas vid alla frihetsstraff, så snart $\frac{1}{3}$ af strafftiden aftjenats, derest denna tredjedel öfverstiger tre månader eller vid återfall sex månader. Vid straffarbete på lifstid fordras, att den i straffanstalt tillbragta tiden öfverstiger tio och vid återfall fjorton år.

I allmänhet synes man dock numera vara ense derom, att vilkorlig frigifning icke bör förekomma annat än vid något längre frihetsstraff, men att å andra sidan England satt sin fordran på strafftidens längd för högt.

Vidare förekomma skiljaktigheter med afseende å den tid, som skall förflyta från frigifvandet till dess den frigifne blir verkligt fri, men synes man äfven här i allmänhet vara ense derom, att ett ej allt för kort minimum bör fastställas för denna prøfvotid. Olika bestämmelser och åsigtter finnas i fråga om, huruvida den vilkorliga frigifningen bör medgifvas för alla kategorier af brottslingar, hvarjemte de inskränkingar i friheten, som den vilkorligt frigifne måste underkasta sig, äro mer eller mindre skiftande. Någon närmare redogörelse härför torde dock i detta sammanhang ej vara erforderlig.

En synnerlig viktig bestämmelse förekommer i § 13 af de här ofvan återgifna finska stadgandena. För att en fånge skall ifrågasättas till vilkorlig frigifning fordras bland annat visshet, att han har utsigt

till »ärlig försörjning». Denna bestämmelse torde under en eller annan form förekomma i alla lagar rörande vilkorlig frigifning och kan med fullt skäl betecknas såsom sjelfva grundvalen för detta institut. Att lösgifva en fånge utan denna visshet är allt för ofta detsamma som visshet, att han förr eller senare skall återföras till fängelset. Tillämpningen af den vilkorliga frigifningen ställer därför ett stort kraf på den enskilda hjälpsamheten. Men ett sådant kraf kan här ställas, emedan institutet äfven i hög grad underlättar denna hjälpsamhets sträfvan. Den vilkorligt frigifne, som tages om händer af en fångvårdsförening eller en enskild person, kommer i ett helt annat förhållande till sin välgörare än den definitivt frigifne. Mot frestelsen att bryta de ordnade förhållanden, i hvilka han af den enskilda hjälpsamheten försättes, och åter hängifva sig åt forna förvillelser, står ständigt hotet om att i sådant fall blifva återförd till fängelset och der få aftjena det ådömda straffet till fullo. Genom detta hot har lagstiftningen gifvit den, som vill taga sig af en vilkorligt frigifven, en viss garanti för dennes goda uppförande; och en sådan frigifven är mer än andra beroende af sin välgörares hjälp och därför äfven lättare att hjälpa. Erfarenheten har också, enligt hvad sakkunnige författare intyga, ådagalagt, att den vilkorligt frigifne långt lättare än den definitivt frigifne finner arbete och utkomst bland ordentliga menniskor. För våra redan ganska talrika fångvårdsföreningar skulle därför införandet af vilkorlig frigifning utan tvifvel blifva ett det kraftigaste och mest välkomna stöd i deras menniskovänliga och för hela samhället så viktiga arbete.

Slutligen vill jag endast framhålla, att införandet af vilkorlig frigifning skulle dels medföra en ej obetydlig besparing för statsverket, som befriades från kostnaden för de vilkorligt frigifnes underhåll, dels ock bereda ett önskvärdt ökad utrymme i våra straffanstalter.

Derest Riksdagen skulle dela min uppfattning rörande önskvärdenheten af den vilkorliga frigifningens införande, har jag trott, att Riksdagen för närvarande borde endast uttala sig för sjelfva principen och deremot öfverlemna åt Kongl. Maj:t att, efter verkställd närmare utredning och sakkunniges hörande, framlägga detaljeradt förslag i ämnet. Dock har jag föreställt mig, att Riksdagen borde bestämdt förorda vilkorlig frigifning endast vid längre frihetsstraff, utan att för närvarande ingå i något uttalande om den strafftid, som lämpligen bör sättas såsom minimum för att sådan frigifning må förekomma.»

I sitt öfver motionen afgifna utlåtande (N:o 50) erkände lagutskottet, att den fråga, som sålunda blifvit af motionären väckt, syntes väl värd att blifva föremål för en noggrann undersökning från lagstiftarens sida. På samma gång nemligen den vilkorliga frigifningen för den friheten beröfvade brottslingen syntes utskottet böra blifva en kraftig sporre att under fängelsetiden iakttaga ett godt uppförande, vore den ämnad att utgöra en förmedling mellan fängelset och friheten och således vidare utveckla den tanke, hvilken, såsom i motionen nämnts, i vårt land erhållit uttryck i den s. k. vilkorliga benådningen. Då den frigifne, derest han bröte mot de vilkor, hvarå friheten återgifvits honom, blefve densamma förlustig och försattes tillbaka i straffanstalten för att der till fullo aftjena sin strafftid, borde detta, enligt utskottets åsigt, för honom blifva en stark väckelse till en lagenlig vandel just under den period, som erfarenheten visat vara den för återfall farligaste — tiden närmast efter frigifningen.

I trots här af ansåg sig emellertid utskottet på skäl, till hvilka jag nedan skall återkomma, böra afstyrka motionen; och blef densamma ock i öfverensstämmelse härmed af Första Kammaren afslagen. Andra Kammaren åter afslog utskottets hemställan och biföll motionen efter votering, som utföll med 119 röster mot 67.

Att motionen, i trots af lagutskottets enstämmiga afstyrkande, med så öfverväldigande majoritet antogs af Andra Kammaren, har synts mig i och för sig utgöra ett talande skäl för dess återupptagande redan vid innevarande riksdag. Och har jag, lifligt öfvertygad om den ifrågasatta reformens stora betydelse och gagnelighet, så mycket hellre ansett mig böra draga frågan under Riksdagens förnyade ompröfning, som man af hvad vid fjolårets Riksdag passerade icke lär kunna draga den slutsats, att någon obenägenhet emot nämnda reform förefunnits vare sig inom Första Kammaren eller lagutskottet.

Lagutskottet afstyrkte nemligen motionen hufvudsakligen på den grund, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet redan blifvit fäst på frågan genom en år 1890 af chefen för fängvårdsstyrelsen ingifven skrifvelse, deruti han förordat den vilkorliga frigifningen; vid hvilket förhållande utskottet ansåg den närmare utredning, hvartill nämnda skrifvelse kunde föranleda, böra afvaktas, innan Riksdagen afgåfve något bestämdt uttalande i ämnet. Detta skäl torde visserligen kunna försvaras såsom motiv för utskottet att under många och hopade göromål för en gång undanskjuta pröfningen af en fråga, hvilken utskottet icke an-

ses höra till de mest brådskande, men lär i öfrigt svårligen kunna anses hållbart, särskildt som det icke alls finnes någon säkerhet för att chefens för fångvården skrifvelse framkallar någon utredning eller eljest någon åtgärd från Kongl. Maj:ts sida, enär denna skrifvelse i sjelfva verket icke innebar något förslag i ämnet, utan endast utgjorde en framställning af vissa moderna reformer inom strafflagstiftningen, hvilka chefen för fångvårdsstyrelsen funnit beaktansvärda och på grund deraf ansett böra bringas till Kongl. Maj:ts kännedom; samt chefen för fångvårdsstyrelsen derjemte i sin skrifvelse uttryckligen betonade, att hvad han anfört icke finge anses såsom någon framställning från fångvårdsstyrelsen. Någon åtgärd med anledning af nämnda skrifvelse har också, enligt hvad jag i justitiedepartementet inhemtat, icke heller under år 1893 eller hittills blifvit af Kongl. Maj:t vidtagen.

Utän tvifvel erfordras det, såsom lagutskottet i fjol framhöll, för att den vilkorliga frigifningen skall medföra de dermed åsyftade fördelar, att bestämmelsen om återkallandet af den medgifna friheten, i händelse den straffade återfaller i brott eller eljest öfverträder de föreskrifter, som äro fästade vid åtnjutandet af den honom erbjudna lindringen i straffet, strängt upprätthålles, hvilket icke lär kunna ske, med mindre den frigifne underkastas en särskild tillsyn och vissa förpligtelser åläggas honom för att möjliggöra en verksam utöfning af denna tillsyn. Men utarbetande af de härför nödiga föreskrifterna lära för visso icke erbjuda sådana svårigheter, att Riksdagen bör tveka att derom framställa begäran till regeringen.

På nu anförda skäl tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana föreskrifter om verkställande af frihetsstraff, att den, som dömts till längre frihetsstraff, må, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i flere utländska lagar är stadgadt, efter att hafva undergått större delen af straffet i straffanstalt, kunna få aftjena återstoden af straffet genom så kallad vilkorlig frigifning.

Stockholm den 25 januari 1894.

Carl Falk.

I motionen instämmer

O. Anderson.